ARCHIEF

A85/50 12 november 1985.

DE ONDERGRONDSE POLITIEKE OPPOSITIE IN POLEN
I: SW EN KOS

In deze FOCUS wordt ingegaan op de twee invloedrijkste organisaties, die opereren in de Poolse politieke ondergrond: "Solidarnosc Walczaca" (SW: 'Strijdende Solidariteit') en het "Komitet Oporu Spolecznego" (KOS: 'Comite van Sociale Weerstand'). Deze oppositionele groepen zien geen enkel heil in enig overleg met het JARUZELSKI-regime en achten een verbetering van de situatie in Polen onmogelijk, zolang het heersende politieke systeem gehandhaafd wordt. SW en KOS streven daarom naar de creatie van een 'nieuw' Polen. Om dit doel te bereiken pleegt KOS passief verzet tegen de Poolse autoriteiten, terwijl SW elke strijdwijze, inclusief geweld, geoorloofd acht. In de keuze van hun dagelijkse actievormen vertonen KOS en SW echter nauwelijks verschil. Beide groepen onderhouden dan ook goede relaties met elkaar en worden juist daarom door de Poolse regering als een serieuze bedreiging van haar gezag beschouwd.

DE ONDERGRONDSE POLITIEKE OPPOSITIE IN POLEN
I: SW EN KOS

Solidarnosc Walczaca (SW)

In juni 1982, zes maanden na de afkondiging van de noodtoestand in Polen, verliet een aantal activisten het Regionale Stakingscomite (RKS) van Solidarnosc in Wroclaw, omdat zij activiteiten wilden ontplooien die niet te verenigen waren met het programma van de onafhankelijke vakbond. De groep startte de publicatie van een ondergronds tijdschrift, getiteld "Solidarnosc Walczaca" (SW: 'Strijdende Solidariteit').

Bovenaan het actie-programma van SW prijkt de vestiging van een "vrije en onafhankelijke Poolse Republiek, gebaseerd op de solidariteit van al haar burgers", met andere woorden: de omverwerping van het bestaande politieke systeem. Met haar opvatting van 'Solidariteit' zet SW zich evenzeer af tegen het kapitalisme, dat "de belangen van de gemeenschap behandelt als de som van de belangen van de individuen", als tegen het communisme, dat "de belangen van partij en staat behartigt ten koste van het individu". SW maakt er geen geheim van naar meer te streven dan de vakbond Solidariteit voor december 1981 had bereikt.

Blijkens haar publicaties acht SW elk strijdwijze, varierend van passieve weerstand tot terrorisme, geoorloofd om haar doel te bereiken, hoewel van een eventuele betrokkenheid van SW bij terroristische activiteiten tot op heden niets is gebleken. SW heeft een eigen persagentschap ("Agencja Informacyjna Solidarnosci Walczacej"), publiceert momenteel minstens achttien verschillende periodieken en verzorgt wekelijks een programma op een eigen clandestiene radio-zender in Wroclaw. Via deze kanalen propageert SW de

> "...infiltratie van repressieve staatsorganen (leger, politie en veiligheidsdiensten), de ondersteuning van onafhankelijke vredesgroeperingen en -activisten in communistische landen, de verspreiding van anti-oorlogspropaganda onder Sovjet-soldaten gestationeerd in Polen en het houden van langzaamaanacties en stakingen in de bewapeningsindustrie".

Vrijwel op elke belangrijke politieke verjaardag in Polen roept SW op tot demonstraties om de autoriteiten onder druk te zetten. Niet zelden doorkruiste zij daarmee het beleid van de ondergrondse leiding van Solidarnosc (TKK), die aanzienlijk selectiever is in het oproepen tot protestmanifestaties tegen het regime JARUZELSKI.

De achterban van SW bestaat uit enkele honderden actieve leden en een veelvoud daarvan aan helpers en sympathisanten. Als organisatie heeft de oppositionele groep een hierarchische structuur, die veel ruimte laat voor het ontplooien van initiatieven op regionaal niveau. Het hoogste bestuurslichaam van SW is de Raad, geleid door Kornel MORAWIECKI, een 44-jarige voormalige natuurkundedocent van de Technische Universiteit in Wroclaw.
MORAWIECKI was reeds in de tweede helft van de jaren zeventig actief in oppositionele kringen, toen hij het clandestiene tijdschrift "Biuletyn Dolnoslaski" ('Bulletin voor Neder-Silezie') het licht deed zien. Later werd hij lid van Solidarnosc en verzorgde na de afkondiging van de noodtoestand in december 1981 als hoofd propaganda van het stakingscomite RKS in Wroclaw

de uitgave van "Z Dnia na Dzien" ('Van Dag tot Dag'). Uit onenigheid over de te volgen koers met de toenmalige leider van het RKS Wladyslaw FRASYNIUK stapte MORAWIECKI uit Solidarnosc, waarna hij de geestelijke vader van SW werd.

Wroclaw is nog steeds het centrum van SW van waaruit naast "Solidarnosc Walczaca" (oplage: 20.000) ook "Biuletyn Dolnoslaski", "Replika" en "BIS" worden gepubliceerd. In het Wroclawse textielbedrijf "WEL-TEX' heeft SW zelfs een eigen fabriekscomite, dat het tijdschrift "Niteczka" ('De Dreiging') uitgeeft.
Buiten Wroclaw is SW niet alleen sterk vertegenwoordigd in Poznan en Katowice, maar ook in Lublin, Konin, Jelenia Gora, Gdansk, Piechowice, Rzeszow, Ziemia Lubuska en Pila. In Katowice verschijnen "Wolni i Solidarni" ('Vrij en Verenigd in Solidariteit') en "Podziemny Informator Katowicki" (PIK: 'Ondergronds Informatiebulletin van Katowice'); vanuit Poznan worden "Czas" ('Tijd') en een eigen versie van "Solidarnosc Walczaca" verspreid.

Ondanks meningsverschillen over de te volgen strijdwijze, vooral ten aanzien van oproepen tot demonstraties, ondersteunt SW over het algemeen het beleid van Solidarnosc, dat meer gezag onder de arbeidersbevolking van Wroclaw geniet. Met enige regelmaat vinden ontmoetingen plaats tussen SW en RKS om de oppositionele activiteiten beter op elkaar af te stemmen. Op 1 mei en 15 december 1983 resulteerde dit in het gemeenschappelijk organiseren van demonstraties.

Behalve met Solidarnosc werkt SW ook nauw samen met het "Komitet Opuru Spolecznego" (KOS: 'Comite van Sociale Weerstand')* , wederom ondanks verschil van inzicht over de te volgen taktiek. Beide oppositionele groepen ondertekenden een 'Verklaring van Solidariteit' op 12 december 1982, die op 4 juni 1984 gevolgd werd door een gemeenschappelijke steunverklaring voor "Gelederen van Vrede en Solidariteit", een onafhankelijke vredesgroepering in Wroclaw.

In februari 1985 tekende SW ook een 'Accoord met de Liberaal-Democratische Partij Niepodleglosc' (Onafhankelijkheid)** , waarin een politieke en organisatorische samenwerking werd overeengekomen ter consolidatie van de Poolse, democratische oppositie. Bovendien heeft SW op 21 september 1983 eveneens een gemeenschappelijke verklaring uitgegeven met OKOR, een oppositionele organisatie van particuliere boeren in Polen. Het eerste exemplaar van de OKOR-periodiek "Solidarnosc Rolnikow" ('Boeren Solidariteit') verscheen in juni 1984 als een bijlage van "Solidarnosc Walczaca".

---

*Zie hierna p.4.
**Op deze illegale politieke partij, niet vertegenwoordigd in het Poolse parlement (Sejm), zal in een vervolg-FOCUS ingegaan worden.

Komitet Oporu Spolecznego (KOS)

Het 'Comite van Sociale Weerstand' (Poolse afkorting: KOS) werd opgericht onmiddellijk na de afkondiging van de noodtoestand in Polen in december 1981. Naar het voorbeeld van het KOS zijn sindsdien duizenden 'Kringen van Sociale Weerstand' gevormd, die actief zijn in woonwijken, fabrieken en scholen, verspreid over de hele Poolse Volksrepubliek. Deze kringen houden zich voornamelijk bezig met de opvang van de familie van gearresteerde Solidarnosc-activisten, het verzamelen en uitgeven van informatie en het voeren van passief verzet. De leidende rol van de 'Eerste Kring', het KOS zelf, beperkt zich tot het aangeven en initieren van bepaalde actievormen. De Eerste Kring heeft regelmatig contact met de ondergrondse leiding van Solidarnosc (TKK) en verzorgt de uitgave van de periodiek "KOS", die sinds januari 1982 regelmatig in Warschau verschijnt.

KOS ziet zichzelf als een sociale beweging, die personen van verschillende politieke overtuigen tracht te verenigingen met als doel de vorming van 'een onafhankelijk, democratisch en pluralistisch Polen', dat niet nader wordt gedefinieerd. De leden van de 'Kringen van Sociale Weerstand' zijn zich ervan bewust dat de nagestreefde zelfstandigheid niet op eigen kracht bereikt kan worden en verklaren zich daarom solidair

> "...met alle samenlevingen en naties, die onderdrukt worden door het Sovjet-totalitarisme en -imperialisme, en met hun strijd voor onafhankelijkheid en burgerlijke en religieuze vrijheid".

Overigens heeft het begrip totalitarisme voor KOS niet alleen een communistische inhoud. In september 1983 werd bijvoorbeeld niet alleen een solidariteitsboodschap gezonden aan het Tsjechoslowaakse volk, ter gelegenheid van de vijftiende verjaardag van de Warschaupact-invasie in de CSSR, maar ook aan het Chileense volk, vanwege de tiende verjaardag van de militaire coup aldaar: "Iedere overwinning van jullie is ook een overwinning voor ons". Naar eigen zeggen identificeert het KOS zich als beweging met de Westeuropese sociaaldemocratie, zonder evenwel duidelijk te maken wat daaronder moet worden verstaan.

KOS heeft herhaaldelijk verklaard dat de oppositie in Polen een lange weg moet afleggen. Het huidige politieke systeem wordt beschouwd als niet te hervormen, terwijl de autoriteiten niet bereid, noch gereed worden geacht om een compromis met de samenleving te sluiten. Naar de inschatting van het KOS kunnen acties als stakingen en demonstraties geen veranderingen aanbrengen in de bestaande situatie.

De oplossing die het KOS voor ogen heeft, is de "ontwikkeling van een nationaal en sociaal bewustzijn", hetgeen bereikt zou kunnen worden door de vorming van een alternatieve, 'ondergrondse' samenleving. In dit kader werkt het KOS nauw samen met ondergrondse instellingen als het 'Team voor Onafhankelijk Onderwijs', het Helsinki Comite, het 'Team voor Onafhankelijke Cultuur', het 'Sociale Comite voor Wetenschappen' en het 'Sociale Comite voor Milieubescherming'. Iedere vorm van samenwerking met de autoriteiten wordt daarentegen principieel verworpen. In de eerste maanden na de afkondiging van de noodtoestand heeft het

comite zelfs lijsten van collaborateurs met het JARUZELSKI-regime gepubliceerd. Ook heeft het KOS toen opgeroepen tot het plegen van sabotage in de sectoren van de economie, die niet essentieel zijn voor de voorziening in de primaire levensbehoeften van de Poolse bevolking.

Het KOS is ook de initiator van wat een eerste onafhankelijke vredescampagne in Polen genoemd zou kunnen worden. Het comite publiceerde in mei 1983 een open brief aan de Westerse vredesbewegingen en nodigde andere Poolse oppositionele groeperingen uit tot ondertekening van een verklaring getiteld "Solidariteit in de Verdediging van de Vrede". Het KOS steunde de onafhankelijke vredesgroep "Gelederen van Vrede en Solidariteit", die in februari 1984 in Wroclaw werd opgericht, en was in juli 1984 vertegenwoordigd op de derde 'European Nuclear Disarmament Convention' te Perugia. Ondanks deze vredesactiviteiten mag het KOS als zodanig niet beschouwd worden als een dissidente vredesorganisatie. Het comite is en blijft in de eerste plaats een verband van oppositionelen, die het vredeswerk slechts zien als een van de vele pijlen op hun boog.

De 'Kringen van Sociale Weerstand' tellen in totaal enkele duizenden leden. Het KOS is vooral sterk vertegenwoordigd in Warschau, Krakau, Wroclaw, Gliwice, Katowice, Kielce, Rzezow, Gdansk, Bydgosczcz en Szczecin. Meer dan dertig verschillende periodieken worden door het KOS met enige regelmaat gepubliceerd. Naast het gelijknamige tijdschrift "KOS" (oplage varierend van 6.000 tot 15.000) moeten "Wolne Slowo" ('Het Vrije Woord'), "Metrum" en "Wujek"* tot de belangrijkste publicaties worden gerekend.

Het KOS onderhoudt goede relaties met de ondergrondse leiding van Solidarnosc. Vele KOS-activisten zijn lid van de onafhankelijke vakbond. In haar tijdschriften heeft het KOS ook materiaal gepubliceerd van "Wolnosc, Sprawiedliwosc, Niepodleglosc" (WSN: 'Vrijheid, Gerechtigheid, Onafhankelijkheid"), 'Gelederen van Vrede en Solidariteit' en Roch (een beweging van onafhankelijke boeren). Daarnaast heeft het Comite gemeenschappelijke verklaringen uitgegeven met "Solidarnisc Walzaca" en "OKOR"** .

Slotbeschouwing

SW en KOS behoren met hun relatief grote aanhang en talrijke publicatiemogelijkheden tot de meest invloedrijke oppositionele organisaties in Polen en worden dan ook vervolgd door de autoriteiten. De Poolse veiligheidsdiensten hebben in het verleden enkele kopstukken van SW kunnen arresteren, hetgeen vooral mogelijk was door de hierarchische structuur van deze organisatie. Inmiddels opereert het SW op regionaal niveau in

---

*Dit tijdschrift is genoemd naar de Wujek-mijn, waar zeven mijnwerkers werden gedood door de oproerpolitie ('ZOMO') na de afkondiging van de noodtoestand in december 1981.
**Zie p.3.

cellen evenals het KOS, dat in feite uit een aanzienlijk aantal vrijwel autonome kringen bestaat. Gezien ook de aard van de activiteiten van SW en KOS, hebben de Poolse veiligheidsorganen de laatste tijd weinig tegen beide organisaties kunnen ondernemen.

Dezerzijds is niet bekend in hoeverre Poolse inlichtingen-officieren in het buitenland belast zijn met operationele activiteiten tegen aldaar residerende KOS- en SW-bannellingen. Aangenomen wordt dat de belangstelling van de Poolse inlichtingendiensten vooral uitgaat naar KOS-leden of -sympathisanten omdat het KOS de afgelopen jaren contact heeft gezocht met Westerse vredesgroeperingen en nadrukkelijk heeft verklaard in de Westeuropese sociaaldemocratische partijen een 'natuurlijke' bondgenoot te zien.